

TRẢI NGHIỆM LÀNG NGHỀ - HÌNH THỨC QUAN TRỌNG TRONG DẠY HỌC TRẢI NGHIỆM HƯỚNG NGHIỆP CHO HỌC SINH TRUNG HỌC CƠ SỞ TỈNH BẮC NINH

DƯƠNG ĐÌNH THẮNG*

Ngày nhận: 08/09/2017; ngày biên tập: 14/09/2017; ngày duyệt đăng: 28/09/2017.

Abstract: Career guidance is a compulsory education activity, implemented in the secondary school curriculum from the academic year 2018-2019. This is a course that helps students develop the basic qualities and skills of a grade level, and helps them begin to identify strengths and prepare some basic skills to become responsible citizens. Bac Ninh province has 62 trade villages distributed in all districts, cities and towns. The craft village experience is an advantage of vocational schools in Bac Ninh province. The article gives some suggestions to teachers in Bac Ninh province to organize experiential activities with aim to improve quality of teaching vocational experience for students at secondary schools.

Keywords: Experience, craft village, form, career experience, students.

1. Đặt vấn đề

Theo Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể [1] (dự kiến được đưa vào thực hiện ở cả ba cấp học: tiểu học, trung học cơ sở (THCS) và trung học phổ thông từ năm học 2018-2019), có hai loại hoạt động giáo dục chính là: Dạy học các môn và dạy học qua hoạt động trải nghiệm (HĐTN); đặc biệt, HĐTN được đưa vào cả ba cấp học với thời lượng 105 tiết từ lớp 1 đến lớp 12 và là hoạt động bắt buộc. Ở cấp tiểu học, hoạt động này được gọi là HĐTN, còn ở cấp THCS, trung học phổ thông được gọi là HĐTN hướng nghiệp. Có thể thấy, HĐTN nói chung và HĐTN hướng nghiệp nói riêng có một vai trò, vị trí quan trọng ở trường phổ thông. Theo định hướng, chương trình sẽ được thiết kế thành các chủ đề gắn với các nội dung giáo dục, hình thức tổ chức phong phú như: chủ đề an toàn giao thông, bảo vệ môi trường, quê hương - đất nước và hòa bình thế giới,... Bài viết đề xuất một hình thức trải nghiệm cần thiết, quan trọng của HĐTN hướng nghiệp ở nhà trường THCS, đặc biệt là trên địa bàn tỉnh Bắc Ninh - đó là trải nghiệm làng nghề.

2. Nội dung

2.1. HĐTN hướng nghiệp ở trường THCS được thiết kế thành những chủ đề, học sinh (HS) được lựa chọn học phần, chủ đề phù hợp với nguyện vọng của bản thân, khả năng tổ chức của nhà trường và có tính định hướng nghề nghiệp, nhất là các chủ đề ở lớp 8, lớp 9. Ở THCS, chương trình HĐTN dự kiến tập trung vào việc hình thành các phẩm chất, nhân cách, thói quen, kĩ năng sống,... Thông qua HĐTN, HS được bước vào cuộc sống xã hội, tham gia các dự án học tập, hoạt động thiện nguyện, hoạt động lao động sản xuất, các loại hình câu lạc bộ khác nhau,... Mỗi HS vừa là người tham gia, vừa là người kiến thiết và tổ chức các hoạt động, qua đó các em sẽ biết cách tích

cực hóa, khám phá, điều chỉnh bản thân, biết cách tổ chức cuộc sống và làm việc có kế hoạch. Đặc biệt ở giai đoạn này, HS cũng bắt đầu xác định được năng lực, sở trường của bản thân và chuẩn bị một số năng lực cơ bản của người lao động trong tương lai và người công dân có trách nhiệm.

2.2. Trải nghiệm làng nghề - hình thức quan trọng trong dạy học trải nghiệm hướng nghiệp cho HS THCS tỉnh Bắc Ninh

2.2.1. Làng nghề ở tỉnh Bắc Ninh. Có thể hiểu: Làng nghề là một đơn vị hành chính cổ xưa, là nơi quần cư đông người, sinh hoạt có tổ chức, kỉ cương tập quán riêng. Làng nghề không những là một làng sống chuyên nghề, mà còn gồm những người cùng nghề sống hợp quần thể để phát triển công việc. Cơ sở vững chắc của các làng nghề là bên cạnh việc phát triển kinh tế, còn giữ gìn bản sắc dân tộc và đặc điểm riêng của địa phương.

Bắc Ninh là một tỉnh nông nghiệp nằm trong vùng châu thổ sông Hồng, diện tích tự nhiên khoảng 797km² với số dân 1 triệu người, có hệ thống giao thông đường bộ, đường thủy, đường sắt rất thuận lợi cho việc giao lưu hàng hóa. Đồng thời là một tỉnh nằm trong trục tam giác kinh tế lớn và quan trọng là: Hà Nội - Hải Phòng - Quảng Ninh; với đội ngũ trí thức đông đảo, lao động dồi dào và nhiều nghề nhân tài hoa. Vì vậy, từ xa xưa, Bắc Ninh được coi là mảnh đất của trăm nghề. Các làng nghề truyền thống ở đây xuất hiện rất sớm và tồn tại lâu đời trong lịch sử như: Làng rèn Đa Hội, thủ công mĩ nghệ Đông Ky, sơn mài Đình Bảng, dệt Tương Giang, đúc nhôm Văn Môn, giấy dó Phong Khê, gạch Đáp Cầu, đúc đồng Đại Bái, gốm Phù Lãng, tranh dân gian Đông Hồ,

* Trường Cao đẳng Sư phạm Bắc Ninh

mây tre đan Xuân Lai,... Theo thống kê hiện nay, toàn tỉnh Bắc Ninh có 62 làng nghề đã được công nhận. So với cả nước, tỉ lệ làng nghề/tổng số xã ở Bắc Ninh cao gấp xấp xỉ 5 lần, chiếm khoảng 5% số lượng làng nghề cả nước. Về mặt phân bố, các làng nghề trong tỉnh Bắc Ninh được phân bố ở tất cả các huyện, thị xã, thành phố.

Đây là điều kiện thuận lợi để các trường phổ thông nói chung, trường THCS nói riêng trên toàn địa bàn tỉnh lựa chọn tổ chức các HĐTN, đáp ứng yêu cầu giáo dục.

2.2.2. Tổ chức dạy học trải nghiệm tại làng nghề

* **Xác định mục đích, yêu cầu của HĐTN tại làng nghề.** Qua HĐTN tại làng nghề, HS cần đạt được mục đích, yêu cầu của HĐTN ở các mặt:

- **Về mặt kiến thức:** + Nắm được lịch sử hình thành của làng nghề gắn với quá trình phát triển lịch sử địa phương của làng, xã; + Hiểu được quy trình sản xuất ra một sản phẩm của làng nghề; + Hiểu được giá trị của những sản phẩm do làng nghề sản xuất về các mặt: giá trị kinh tế, văn hóa, thẩm mỹ,...

- **Về mặt kĩ năng:** Thông qua quan sát, được sự hướng dẫn của các nghệ nhân, thợ thủ công, HS có thể nắm được kĩ năng, kĩ thuật sản xuất và làm một số công đoạn sản xuất sản phẩm hoặc các sản phẩm đơn giản của làng nghề.

- **Về mặt thái độ:** + Giáo dục cho HS tình cảm yêu mến, kính trọng, tự hào đối với làng nghề; + Giáo dục lòng yêu quê hương, đất nước, yêu lao động, tinh thần vượt khó, dám nghĩ, dám làm và có trách nhiệm xây dựng quê hương văn minh, giàu đẹp cho các em; + Giúp HS nhận thức được nghề nào cũng có ý nghĩa nếu nghề đó tạo ra sản phẩm có ích cho xã hội, làm giàu cho gia đình, quê hương, đất nước, góp phần định hướng nghề nghiệp.

* Chuẩn bị:

- Đối với giáo viên (GV):

+ GV cần trang bị những hiểu biết chung về làng nghề: Trong cơ cấu tổ chức KT-XH của Việt Nam, làng xã là đơn vị cơ bản, hạt nhân, là nơi diễn ra các hoạt động, quan hệ giao lưu KT-XH, văn hóa thường xuyên. Làng hình thành, phát triển, lưu giữ những giá trị văn hóa dân tộc. Nhiều nhà nghiên cứu văn hóa Việt Nam đã khẳng định: Văn hóa làng là gốc rễ, là nền móng của văn hóa dân tộc Việt Nam. Trong sự phát triển của lịch sử làng nghề với kinh tế nông nghiệp là chủ yếu, dần hình thành nên các làng nghề: làng nghề phục vụ đời sống sản xuất, đời sống vật chất, tinh thần của cư dân trong làng và các làng lân cận; làng nghề là làng mà ở đó có một số lượng đáng kể cư dân lấy nghề thủ công làm nguồn sống chủ yếu. Sản

phẩm thủ công có thể là đồ ăn, đồ uống, đồ gỗ, mây, tre, hàng dệt, thêu, kim hoàn, xây dựng,... Sản phẩm của họ trở thành hàng hóa nên không ngừng được cải tiến về mẫu mã, nâng cao chất lượng theo yêu cầu của xã hội. Làng nghề là nơi hun đúc, hội tụ những tinh hoa, lưu giữ và truyền thụ qua nhiều thế hệ, tạo nên bề dày lịch sử của làng nghề. Thường làng nghề thủ công nào cũng có người là tổ nghề, người đem nghề từ nơi khác về, những người đó được dân làng kính trọng, thờ phụng,... Ở nước ta, vùng, miền nào cũng có làng nghề. Việc duy trì và phát triển làng nghề đã trở thành chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước trong chuyển dịch cơ cấu KT-XH của nông thôn Việt Nam hiện nay.

+ Có hiểu biết sâu sắc về làng nghề, cho HS được trải nghiệm: vị trí địa lí, điều kiện tự nhiên, cơ cấu kinh tế, đặc điểm dân cư của làng nghề; quá trình hình thành, phát triển của làng nghề (lịch sử ra đời, những đóng góp về KT-XH của làng nghề); quy trình sản xuất sản phẩm của làng nghề; giá trị của các sản phẩm mà làng nghề tạo ra.

+ Liên hệ về việc sắp xếp thời gian, những quy định của làng nghề, nội dung trải nghiệm với chính quyền địa phương, với hướng dẫn viên (nếu có) và những nghệ nhân, thợ thủ công lành nghề của làng nghề,...

+ Xây dựng kế hoạch trình Ban Giám hiệu và các cấp có thẩm quyền phê duyệt. Liên hệ với các tổ chức đoàn thể, nhà tài trợ (nếu có), Hội phụ huynh HS để tổ chức HĐTN làng nghề.

- Đối với HS: Trước khi đưa HS xuống tiến hành HĐTN làng nghề, GV cần giới thiệu cho HS biết: Làng nghề ở đâu? Làm nghề gì? Sản xuất những sản phẩm tiêu biểu nào? Giá trị hàng hóa như thế nào? Kế hoạch tiến hành trải nghiệm? HS cần làm gì trong quá trình trải nghiệm? Yêu cầu của HĐTN làng nghề (thời gian, trang phục, ý thức, các điều kiện phục vụ trải nghiệm, ...), những quy định của làng nghề và các vấn đề quan trọng khác liên quan đến buổi trải nghiệm nhằm định hướng cho các em trong học tập. Ví dụ: trong HĐTN về thăm đình làng, nơi thờ các vị tổ nghề, đòi hỏi HS cần có ý thức về vấn đề chuẩn bị trang phục, có thái độ thành kính; khi thăm các gia đình trong làng nghề, cần chú ý tới ngôn từ, thái độ giao tiếp,...

* **Xác định nội dung trải nghiệm làng nghề**, gồm các nội dung cơ bản sau: - Hướng dẫn HS quan sát cảnh quan chung của làng nghề: GV, hướng dẫn viên hoặc một nghệ nhân trong làng giới thiệu về vị trí địa lí, đặc điểm, điều kiện tự nhiên của làng nghề; - GV, hướng dẫn viên hoặc một nghệ nhân trong làng giới thiệu về quá trình hình thành làng nghề, những

sản phẩm tiêu biểu; - Thăm nơi thờ phụng tổ nghề, hay nơi thờ phụng người có công đưa nghề về làng; - Thăm bảo tàng, nhà lưu niệm, nhà truyền thống của làng nghề (nếu có); - Tổ chức thăm một vài gia đình có nhiều đời, nhiều thế hệ thành đạt với nghề truyền thống của làng; - Qua hướng dẫn của thợ thủ công, nghệ nhân, HS tìm hiểu về dây chuyền hay một công đoạn, một vài khâu sản xuất của làng nghề; - Thợ thủ công, nghệ nhân sẽ hướng dẫn HS trực tiếp tham gia vào một vài công đoạn, một vài khâu của quá trình sản xuất sản phẩm của làng nghề.

* **Tiến hành HĐTN làng nghề:** - Hướng dẫn HS quan sát cảnh quan thiên nhiên ngay từ khi bước vào địa phận làng nghề như: Địa thế, vị trí, cổng làng, đường xá,...; - Tiến hành thăm nơi thờ phụng tổ nghề, nơi thờ người có công đưa nghề về làng: tổ chức thấp hương với thái độ thành kính; - Tổ chức tìm hiểu về quá trình hình thành và phát triển của làng nghề qua tài liệu, lời giới thiệu của GV, hoặc hướng dẫn viên, thợ thủ công, nghệ nhân; - Thợ thủ công, nghệ nhân sẽ hướng dẫn HS tìm hiểu về dây chuyền, một công đoạn, một vài khâu sản xuất của làng nghề. Đây là hoạt động quan trọng của quá trình trải nghiệm; - Thợ thủ công, nghệ nhân sẽ hướng dẫn HS trực tiếp tham gia vào một vài công đoạn, một vài khâu của quá trình sản xuất sản phẩm của làng nghề. Đây là hoạt động quan trọng nhất, GV nên dành nhiều thời gian cho HS tham gia vào công đoạn sản xuất sản phẩm để hiểu về nghề và biết định hướng nghề nghiệp trong tương lai.

* **Viết thu hoạch sau HĐTN.** Đây là yêu cầu bắt buộc đối với tất cả HS sau HĐTN. GV yêu cầu HS trình bày những nội dung: hiểu biết chung về làng nghề đã được trải nghiệm, cảnh quan chung, quá trình hình thành, sản phẩm tiêu biểu, công đoạn sản xuất sản phẩm của làng nghề. Trong bài thu hoạch, GV yêu cầu HS nêu cảm nhận của mình về HĐTN làng nghề đã tiến hành.

3. Kết luận

HĐTN ở trường THCS được thực hiện nhằm mục tiêu đào tạo ra những con người có ý chí, đạo đức, có khả năng sáng tạo, biết vận kiến thức đã học vào thực tiễn, biết chia sẻ và quan tâm tới những người xung quanh. HĐTN làng nghề có hiệu quả tốt khi được xây dựng trong các chủ đề ở các lớp 8, 9; là hoạt động tập thể, có tính thực tiễn và yêu cầu tính tự chủ cao của HS. Vì vậy, nên tổ chức cho HS cùng tham gia thảo luận, nêu ý kiến hoặc tự xây dựng kế hoạch và phân chia công việc, nhiệm vụ, sau đó thực hiện. Với 62 làng nghề truyền thống đã được công nhận, các trường THCS trên địa bàn tỉnh Bắc Ninh có điều kiện thuận lợi để tổ

chức HĐTN theo chủ đề này. Cách thức tổ chức trải nghiệm làng nghề ở trên có tính gợi ý cho các nhà trường và GV tham khảo nhằm tổ chức có hiệu quả các hoạt động giáo dục, đáp ứng yêu cầu và mục tiêu của HĐTN hướng nghiệp ở cấp THCS hiện nay. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2017). *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*.
- [2] Bộ GD-ĐT (2015). *Một số vấn đề về đổi mới chương trình và sách giáo khoa giáo dục phổ thông*. (Tài liệu tập huấn hiệu trưởng trường phổ thông, giám đốc trung tâm giáo dục thường xuyên, giám đốc trung tâm kĩ thuật tổng hợp - hướng nghiệp).
- [3] Nguyễn Thị Liên (chủ biên) - Nguyễn Thị Hằng - Tưởng Duy Hải - Đào Thị Ngọc Minh (2016). *Tổ chức hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong nhà trường phổ thông*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4] Bộ GD-ĐT (2015). *Tài liệu tập huấn: Kỹ năng xây dựng và tổ chức các hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong trường trung học*.
- [5] Lê Xuân Tâm - Nguyễn Tất Thắng (2002). *Phát triển làng nghề tỉnh Bắc Ninh trong bối cảnh xây dựng nông thôn mới*. NXB Văn hóa thể thao.

Biện pháp bồi dưỡng nghiệp vụ...

(Tiếp theo trang 137)

Tóm lại, việc lựa chọn, bồi dưỡng nghiệp vụ để đội ngũ ban chỉ huy liên đội - chi đội phát huy hết năng lực sở trường của mình trong các hoạt động Đội TNTP Hồ Chí Minh sẽ góp phần hỗ trợ cho giáo viên chủ nhiệm trong việc lựa chọn được nhân tố tham gia các ban trong hội đồng tự quản lớp nhằm hoàn thành được mục tiêu giáo dục chung của mỗi nhà trường tiểu học. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bùi Sĩ Tụng (chủ biên) - Đào Ngọc Dung - Trần Quang Đức (2005). *Nghi thức Đội Thiếu niên Tiền phong Hồ Chí Minh*. NXB Đại học Sư phạm.
- [2] Trần Như Tinh (chủ biên) - Phạm Văn Thanh - Phạm Bá Khoa (2004). *Lý luận và phương pháp Công tác Đội Thiếu niên Tiền phong Hồ Chí Minh*. NXB Đại học Sư phạm.
- [3] Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh. *Điều lệ Đội Thiếu niên Tiền phong Hồ Chí Minh* (ban hành kèm theo Quyết định số 319-QĐ/TWĐTN ngày 10/9/2013 của Ban Chấp hành Trung ương Đoàn khóa X).
- [4] Hội đồng Đội Trung ương (2016). *Sổ tay phụ trách Đội*. NXB Kim Đồng.
- [5] Hội đồng Đội trung ương (2009). *Sổ Chi đội*. NXB Kim Đồng.